

najboljših liričnih ekspresijah, zato smemo postaviti letnico 1925 kot nekak mejnik v Jarčevem pesniškem ekspresionizmu. Tega leta je imel pesnik pripravljen za tisk kritični izbor pesmi, lahko rečemo prav tak kot v zbirki »Človek in noč«, in kot ga je po izidu ovrednotila tedaj literarna kritika.

Zgolj kot na zanimivost se lahko spomnimo na tisti pasus Jarčevega avtobiografskega romana, kjer govori o Danijelu Bohoriču (M. Jarc), ki podari zvezček pesmic Nataši (Lei Pleiweisovi), kar ima resnično ozadje. Ohranjeni zvezček »V tistih tihih večerih« (1915) samo dopolnjuje prejšnjo misel o pesnikovem iskanju, kar je tem bolj razumljivo, če pomislimo, da je bilo tedaj Jarcu 15 let in da mu ne moremo zameriti ne romantično sanjavih izpovedi ne idealizirane zaverovanosti, kljub njegovim iskrenim hotenjem.

Navedena rokopisna ostalina ter objavljene pesmi do izida Jarčevega prvenca dado zaokroženo podobo o formiranju pesnikove ekspresije. Če so prav zgodnje pesmi deloma prigodniške, deloma — v večji meri — pa se odmikajo na emocionalno ali refleksivno področje, potem lahko ob l. 1920 govorimo le o nekaterih dozorelih in za Jarca tipičnih ekspresijah, večji del vezane besede tega časa pa je izrazito prehodnega značaja, tem pesmim se pozna neubranost, pa tudi skromna povednost. Vse to govori o dolgotrajnem formiranju Jarčeve dozorele ekspresije, ki do 1925. doseže v poeziji svoj vrh. Čeprav je Miran Jarc kot osebnost zelo zgodaj dozoreval, je proces zorenja njegove ekspresionistične lirike relativno daljši, primeri mnogih pesmi — zlasti v rokopisu — pa pričajo o motivni in izrazni razvejanosti, ki ima malo ali pa celo nič skupnega z ekspresionizmom. Vse to prav nič ne jemlje vrednosti Jarčevi ekspresiji, strnjeni v zbirki »Človek in noč«, daje pa slutiti različne miselne in emocionalne komponente — poleg ostalega — ki so vplivale na formiranje Jarčeve osebnosti in ob tem na njegovo umetniško delo. Jedro našega podrobnega literarnoteoretičnega in idejnega preučevanja pa lahko brez pomislekov usmerimo predvsem v Jarčev ekspresionistični opus, saj je ta v Jarčevi prvi fazi pesniškega ustvarjanja dominanten kot pristno izrazno območje, hkrati pa pomeni zbirka »Človek in noč« enega od vrhov domačega ekspresionizma.

Božidar Borko

GLOSA O PRAVOPISU

Močno cenim priročnik, ki smo ga pišoči ljudje dobili s Slovenskim pravopisom leta 1962. Bil pa sem med prvimi, ki so se v anketi ljubljanskega »Dela« izjavili zoper tisto pravopisno reformo, iz katere se je razvila naša nova »črkarska pravda«, znana pod popularnim nazivom »-lec ali -vec«. Če sem se v tem vprašanju in samo v tem odločil za dotedanji pravopis, in če mi je, postavimo, bralec ljubši kot bravec, ni vzrok samo navada, temveč sem imel tedaj pred očmi dva momenta: Pisava »-vec« bo samo povečala jezikovno zmedo, kar je praksa potrdila in po drugi strani se mi ne zdi primerno, da bi pravorečje zavladovalo nad pravopisom pri jeziku, ki se ne bo mogel nikdar dosledno ravnati po Vukovem fonetičnem načelu: »Piši kako govoriš.« Naš knjižni jezik se je razvil iz raznih slovenskih narečij in ga ni treba navijati na Prokrustovo posteljo določenega narečja, čeprav bi za to govorili tudi jezikovno-zgodovinski razlogi. Ob krat-

kem, taki posegi v samo strukturo slovenskega pravopisa se mi niso zdeli ne nujni in ne priporočljivi, ker samo komplicirajo naše pisanje. Slovenski jezik ostaja še nadalje na obrambnih pozicijah zoper slabo prakso in vplive ter togo teoretiziranje in potrebuje mnogo skrbi in ljubezni, nikakor pa ne sporov, kot jih je prinesla enostranska, sicer dobro mišljena, vendar pa v jezikovni praksi nepopularna reforma.

Maria Bobrownicka

POLJSKA SLAVISTIKA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

(Predavanje, ki ga je imela univ. prof. Maria Bobrownicka 16. oktobra 1963 na Oddelku za slovenske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani.)

Razvojna pot poljske slavistike 19. in začetka 20. stoletja ni bila preprosta. Medtem ko je bila slavistika v drugih deželah najtesneje povezana z valom političnega slovanofilstva, je bil pri nas položaj bolj kompliciran. Razkosanje države in poljsko-ruski spor nista ustvarila ugodnega ozračja za razcvet slavističnih študij, a bogata literarna in kulturna tradicija, ki je vezala Poljsko z evropskim Zahodom v dobi renesanse, baroka in razsvetljenstva, je ustvarila v naši kulturi zahodno usmerjenost, tem bolj, ker slovanske literature — z izjemo ruske — v 19. stol. in v zač. 20. stol. niso še bile toliko bogate in razvite, da bi mogle biti za vzor in v pomoč razvoju naše narodne kulture. Na drugi strani pa je romantika in z njo združena folklorna struja opozarjala na ljudsko umetnost, za tem pa tudi — na slovanske literature, ki so ji bile povečini bližje kakor zahodno slovstvo. Toda takoj, ko je ugasnila romantika, ki je pri nas — podobno kakor v Rusiji — trajala znatno manj časa kakor v drugih slovanskih literaturah, in ko je upadlo zanimanje za folkloro, je doživela naša slavistika krizo in kljub precejšnjim dosežkom na nekaterih področjih ostala dolgo stvar majhnih skupin ali pa celo posameznikov.

V takih okoliščinah je prišlo pri nas razmeroma zgodaj do ločitve slavistike od slovanofilstva. Slavistika, prosta vsake čustvene obarvanosti, je postala predmet objektivnega znanstvenega proučevanja. To velja predvsem za jezikoslovje in kasneje za etnografijo, v mnogo manjši meri pa za slovansko literarno zgodovino. To je v toliko razumljivo, ker literarni zgodovinarji in kritiki zmeraj obračajo pozornost predvsem na napredne književnosti, na tiste, ki oblikujejo evropsko literarno kulturo in ji dajejo ton, a med take literature se slovanske dolgo časa niso uvrstile. Razvoj poljske slavistike je bil tedaj neenakomeren: razcvetelo se je jezikoslovje, zlasti slavna krakovska lingvistična šola, študij literature pa je zaostajal. Tak položaj je nastal pred prvo svetovno vojno in je trajal vseh dvajset let med obema vojnama, takšno je bilo stanje leta 1945, ko so se bistveno spremenili pogoji za razvoj naše slavistike, ko je bila ustvarjena podlaga za njen polni razvoj.

Med ugodne okoliščine spada dejstvo, da so se zdaj vsi slovanski narodi znašli v socialističnem taboru, da so izginili narodnostni predsodki in spopadi. Velikega pomena pa je tudi to, da so ti narodi odpravili kulturno zamudništvo glede na zahodno Evropo in da se lahko ponašajo z visokimi umetniškimi dosežki na vseh področjih sodobne umetnosti. In končno najvažnejše: ustanovljena je bila Poljska akademija znanosti — faktor, ki vsklaja razvoj znanstvenega raziskovanja, omogočeno je bilo dolgoročno načrtovanje takih raziskovanj ter razširitev in ustanavljanje novih univerzitetnih kateder. Vse to je odprlo poljski slavistiki nove horizonte in ji omogočilo, da se je lotila mnogih dolgoročnih in skupinskih del.

V teku več kot desetih povojnih let je bil vzgojen tudi nov kader za znanstvenoraziskovalno delo na Akademiji in na univerzah. Slovansko jezikoslovje ima še vedno, vsaj v nekaterih središčih, izrazito premoč nad literarnimi vedami, vendar pa je opazno hitro izravnavanje zaostanka na področju slovanske literarne zgodovine. Na tem odseku dela pretežno mlajši znanstveni rod, saj so bile vojne izgube med starejšo generacijo literarnih zgodovinarjev posebno velike, tako da je leta 1945 primanjkovalo kadra za nastajajoča delovna mesta in so še danes v nekaterih mestih nezasedene katedre. Ko